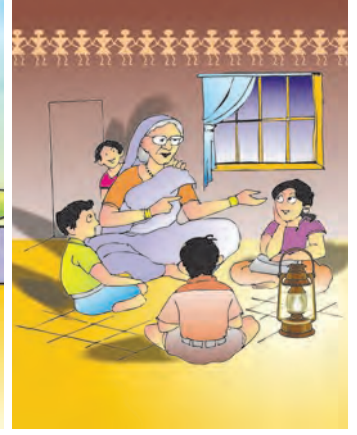

सांगा पाहू

- या चित्रांमध्ये तुम्हांला काय दिसते ?
- या चित्रांतील छोटी मुले मोठ्या माणसांकडून काय शिकत आहेत ?

लहानाचे मोठे होताना आपण अनेक छोट्या-मोठ्या गोष्टी शिकत जातो. त्यांतून आपल्या सवयी घडत जातात. आपल्या आवडीनिवडी ठरत जातात. हळूहळू आपले विचार पक्के होऊ लागतात. यालाच आपली 'जडणघडण होणे' असे म्हणतात.

तुम्ही तुमचे लहानपणचे फोटो बघितले असतील. तुम्ही रांगायला लागलात. चालायला शिकलात. बोलायला शिकलात. दात कसे घासायचे ? अंधोळ कशी करायची ? न सांडता कसे जेवायचे ? मोठ्या माणसांशी कसे वागायचे ? यांसारख्या साध्या-साध्या गोष्टींपासून कितीतरी गोष्टी तुम्ही शिकलात. शाळेचे दप्तर कसे भरायचे ? सायकल कशी चालवायची ? मोबाइलवरचा खेळ कसा खेळायचा ? गाई-गुरांना चारा कधी द्यायचा ? दुकानातून वाणसामान कसे आणायचे ? अनोळखी लोकांशी कसे वागायचे ? अशी खूप मोठी यादी आपल्याला करता येईल.

या सगळ्या गोष्टी तुम्ही कशा शिकलात ? या गोष्टी तुम्हांला कोणी शिकवल्या ?

आईवडील आणि नातेवाईक यांच्याकडून यांतल्या खूपशा गोष्टी तुम्ही शिकला असाल. आई-वडील आपले बोट धरून आपल्याला चालायला शिकवतात. वागण्या-बोलण्याची पद्धत सांगतात. चूक झाली तर ती कशी सुधारायची ते सांगतात. आपण एक चांगला माणूस व्हावे, असे त्यांना वाटत असते.

माहीत आहे का तुम्हांला

सिंहाचा बछडा शिकार करायला कसा शिकतो ?

शिकार करून आपले पोट कसे भरायचे हे सिंहाच्या बछड्याला जन्मतःच माहीत नसते. शिकार कशी करायची हे त्याला त्याची आई आणि कळपातील इतर सिंहिणी शिकवतात. दोन आठवड्यांचे होईपर्यंत बछडे खूप नाजूक असतात. ते आपले डोळेही उघडत नाहीत. त्यामुळे त्यांची आई त्यांना सगळ्यांपासून लपवून ठेवते. बछडे आठ आठवड्यांचे झाले, की ती त्यांची कळपातील इतरांशी ओळख करून देते. बछड्याची काळजी मग कळपातील सगळ्याच सिंहिणी घेऊ लागतात. तीन महिन्यांचा होईपर्यंत सगळ्याजणी त्याचे लाड करत असतात. त्यानंतर त्याचे शिकारीचे प्रशिक्षण सुरू होते. शिकार करण्यात पारंगत होण्यासाठी दोन ते तीन वर्षांचा काळ जावा लागतो.

आपल्याला चांगल्या सवयी लागाव्यात म्हणून आपली प्रेमाची माणसे धडपडत असतात. आजी, आजोबा, काका, मामा, मावशी, आत्या यांसारख्या जवळच्या नातेवाईकांनाही आपल्याबद्दल आपुलकी असते. त्यांच्याकडून आपण खूप गोष्टी शिकतो. स्वतःची कामे स्वतः कशी करावीत हे जवळची माणसे शिकवत असतात. या गोष्टी ज्या वेळी आपण व्यवस्थित करू लागतो तेव्हा सगळेजण आपले कौतुक करतात. आपण 'मोठे झालो' असे सगळेजण म्हणू लागतात.

माहीत आहे का तुम्हांला

हाली रघुनाथ बरफ किंवा समीप अनिल पंडित ही नावे तुम्ही ऐकली आहेत का ? हाली ही ठाणे जिल्ह्यातील शहापूर या तालुक्यातील मुलगी आहे. हालीने आपल्या मोठ्या बहिणीला बिबट्याच्या तावडीतून सोडवले. समीपने गोठ्यात दावणीला बांधलेल्या म्हशींची आगीतून सुटका केली. त्याबद्दल या दोघांचाही जानेवारी २०१३ मध्ये प्रधानमंत्र्यांच्या हस्ते राष्ट्रीय वीरता पुरस्कार देऊन गौरव करण्यात आला.

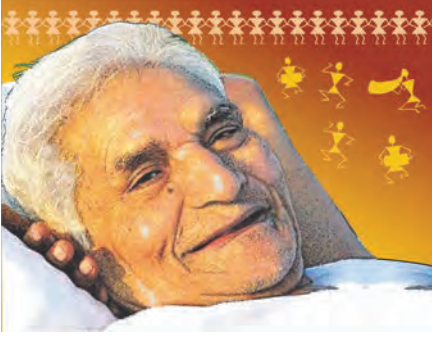
सांगा पाहू

तुमच्या आई-वडिलांकडून आणि नातेवाईकांकडून तुम्ही कोण-कोणत्या गोष्टी शिकलात ? त्यांची यादी करा. या सगळ्या गोष्टी तुम्ही कशा शिकलात ? विचार करा.

माहीत आहे का तुम्हांला

बाबा आमटे यांनी समाजसेवेत संपूर्ण आयुष्य घालवले. कुष्ठरोगी, दृष्टिहीन, अपंग लोकांना स्वतःच्या पायांवर उभे करणे, हे त्यांच्या आयुष्याचे ध्येय होते. या कार्यात त्यांच्या पत्नी साधनाताई यांनी त्यांना मोलाची साथ दिली. त्यांची मुले आणि सुना यांनी त्यांचे कार्य पुढे चालू ठेवले. आता त्यांची तिसरी पिढीदेखील या कार्यात आपले योगदान देत आहे.

बाबा आमटे

आई-वडील, आजी-आजोबा यांचे अनुकरण करत समाजसेवेचे कार्य पुढे चालू ठेवण्याचे हे उदाहरण किती प्रेरणादायी आहे ना !

प्रत्येक गोष्ट आपण शिकवल्यावरच शिकतो असे नाही. अवतीभवती बघूनही आपण अनेक गोष्टी शिकत असतो. आपल्या मित्रमैत्रिणी कशा बोलतात ? कोणते कपडे घालतात ? कोणते खेळ खेळतात ? अभ्यास कसा करतात ? हे अनेकदा आपण नकळतपणे शिकतो. बरेचदा त्यांच्यासारखे वागायलाही लागतो.

शाळेतील पालक-शिक्षक सभेला पालक आले आहेत. ते एकमेकांशी काय बोलत आहेत पाहा !

आधी जेवताना रेणुका उसळी खात नव्हती. शाळेत जायला लागल्यापासून ती सर्व जेवण व्यवस्थित जेवते.

झोया, शिल्पा आणि गेल यांची मैत्री झाल्यापासून तिघीजणी रोज संध्याकाळी सायकल चालवतात. त्यामुळे तिघींचाही छान व्यायाम होतो.

सलमान, बोमन आणि प्रथमेशची मैत्री झाल्यापासून प्रथमेश न कंटाळता गणिताचा अभ्यास करायला लागला आहे.

- तुम्हांला तुमच्या मित्र किंवा मैत्रिणीची कोणती गोष्ट आवडते ? कोणती गोष्ट आवडत नाही ?
- तुम्हांला तुमच्या मित्रमैत्रिणींकडून कोणकोणत्या गोष्टी शिकाव्याशा वाटतात ?

मित्रमैत्रिणींप्रमाणेच सभोवतालच्या परिसरातील माणसांचाही आपल्यावर प्रभाव पडत असतो. शेजाऱ्यांशी आपला रोजच काहीना काही संबंध येत असतो. एकमेकांचे वागणे, बोलणे, जेवणाखाण्याच्या पद्धती आपण जवळून पाहत असतो. त्याचा आपल्या जडणघडणीवर परिणाम होत असतो. आपल्यापेक्षा वेगळ्या ठिकाणाहून आलेले लोक जर शेजारी राहत असतील तर त्यांच्याकडील खाद्यपदार्थ, त्यांचे वेगळे सणवार यांबद्दल सहजच माहिती मिळते. यातून आपली विविधतेशी ओळख होते.

बरेचदा शेजाऱ्यांनी आपल्याला लहानपणापासून पाहिलेले असते. आपल्याविषयी त्यांना जिव्हाळा असतो. शेजाऱ्यांमुळे आपल्याला चांगल्या सवयी लागू शकतात. चांगला शेजार आपल्या जडणघडणीत महत्त्वाचा असतो.

प्रताप : माझ्या शेजारच्या आजोबांना रोज सकाळी फिरायला जायची आवड आहे. त्यांच्याबरोबर मीही कधीकधी टेकडीवर जातो.

हिना : आमच्या शेजारच्या आजींचे खूप वय झाले आहे. तरीही रोज न कंटाळता त्या अंगण झाडतात. स्वतःचे काम स्वतः करतात. त्यांच्यामुळे मला स्वावलंबनाचे महत्त्व कळले.

सुप्रिया : आमच्या शेजारच्या ताईला वाचनाची आवड आहे. ती मला अनेकदा छान छान गोष्टींची पुस्तके वाचायला देते.

- प्रताप, सुप्रिया आणि हिना यांच्यासारखेच तुम्हीसुद्धा तुमच्या शेजाऱ्यांकडून एखादी गोष्ट शिकला आहात का ? त्याविषयी तुमच्या वहीत लिहा.

आपण काय शिकलो

- लहानाचे मोठे होताना आपण ज्या अनेक गोष्टी शिकतो. त्यांतून आपली 'जडणघडण' होते.
- आपल्या जडणघडणीत आपले आई-वडील, जवळचे नातेवाईक महत्त्वाची भूमिका बजावतात.
- आपल्या मित्रमैत्रिणी आणि शेजारीपाजारी यांच्याकडूनही आपण काहीना काही शिकत असतो.
- आपल्यावर जाणीवपूर्वक केलेल्या संस्कारांतून आपण शिकतो.
- आपल्या अवतीभवती बघूनही आपण शिकत असतो.

स्वाध्याय

(अ) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा.

१. आपल्याला सवयी लागाव्यात म्हणून आपली प्रेमाची माणसे धडपडत असतात.
२. चांगला शेजार आपल्या महत्त्वाचा असतो.

(आ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

१. आपल्या आवडीनिवडी कशा ठरत जातात ?
२. आपल्याला विविधतेची ओळख कशी होते ?

(इ) ओळखा कोण ?

१. टेकडीवर आजोबांसोबत फिरायला जाणारा
२. सुप्रियाला वाचनाची आवड लावणारी
३. शेजारच्या आर्जीमुळे स्वावलंबनाचे महत्त्व समजून घेणारी

उपक्रम

- शौर्य पुरस्कार मिळालेल्या मुलामुलींची माहिती व चित्रे मिळवा.
- सुट्टीत तुमच्या मित्रांनी कोणत्या नवीन गोष्टी शिकल्या, याची नोंद करा.

5E6T4Y